

Vondrák, Václav

[Úvod]

In: Vondrák, Václav. *Příspěvky k nauce o praslovanském přízvuku*.
Brno: Filosofická fakulta s podporou Ministerstva školství a
národní osvěty, 1924, pp. [3]

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126416>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
provides access to digitized documents strictly for personal use, unless
otherwise specified.

1. Následující příspěvky zakládají se hlavně na dvou poučkách. Na první z nich přišel jsem, když již byl odstavec o přízvuku v mé Vgl. slav. Gramm. bohužel vytištěn. U druhé nemohl jsem ještě v právě uvedeném odstavci dospěti jistoty, zasahovalo-li vše to, co se jejímu působení přisuzuje, ještě do praslovanštiny, či v některých blíže určených případech spíše do pozdější doby a tedy již do jednotlivých slovanských jazyků. První poučka zní: Po dlouhé slabice musí se v bezprostředně následující slabice klesavý přízvuk změnit v stoupavý, ať byla krátká či dlouhá¹. Poučka tato je celkem nová a proto je třeba dokázati její správnost a to jest také hlavně účelem následujících řádků.

2. Druhá poučka je již známa, podle ní musí býti klesavý přízvuk pošinut na předcházející slabiku, předchází-li před ním vůbec nějaká. O této dospěl jsem nyní přesvědčení, že působila již v praslovanštině ve všech případech, ať již to byl klesavý přízvuk na krátké neb dlouhé slabice. V tom mě mátlý dříve jen některé případy v srbsčině, které svědčily zdánlivě pošinutí přízvuku klesavého na předcházející slabiku teprve na srbské půdě. Avšak i v těch byl již v praslovanštině přízvuk pošinut na předcházející slabiku, což ostatně i z dalšího výkladu bude vycházeti najevo². Jen s koncových slabik — až na ъ а њ — nebyl pošinut.

3. Výklad substantivních složenin se přes mnohé pokusy dosud nepodařil, naší poučkou se však značně usnadňuje. Chceme tedy především začíti tam, kde se vyskytuje nejvíce překážek.

¹ Jest to jakési usnadnění mechanické práce: po délce, jež vyžaduje většího proudu dechového, než krátká samohláska, má se hned začítí přízvukovým vrcholem, charakteristickým pro klesavý přízvuk, což by vyžadovalo větší námahu. Práce ta se usnadňuje tím, že se začíná slabou intenzitou a přechází se teprve k přízvukovému vrcholu, čímž právě klesavý přízvuk přechází v stoupavý. Z toho by šlo najevo, že místo délky mohou způsobiti týž efekt dvě krátké slabiky a skutečně uvedeme takové případy u složenin. V složeninách vůbec můžeme zřejměji pozorovati působení naší poučky.

² Jsou jen některé případy, v nichž se vyskytuje v srbsčině po přízvuku délka, kterou by bylo možno vysvětliti na základě srbských pravidel o kvantitě tak, že zde byl přízvuk teprve v srbsčině pošinut z délky na předcházející slabiku (na př. štok. večer), jak je tomu v jiných — ovšem již pro praslovanštinu — zcela zaručených případech (öbläk), byl by to ale mylný výklad, jak uvidíme.